

DE KONINKLIJKE NEDERLANDSE NATUURHISTORISCHE VERENIGING BESTAAT 90 JAAR

Leo Stockmann

In 1901 werd te Amsterdam de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging opgericht. Sinds 1951 draagt de vereniging het predikaat Koninklijk. Dit jaar viert zij haar 90-jarig bestaan. Landelijk en regionaal zullen allerlei activiteiten worden georganiseerd om een bijdrage te leveren aan het jubileum. Een goede gelegenheid ook om de aangesloten vereniging in Noorderbreedte te belichten.

In 1900 vroegen twee Amsterdamse leraren natuurlijke historie (nu heet dat vak biologie), Heukels en Heinsius, zich af of beoefenaars van de biologische wetenschappen hun krachten zouden willen wijden aan de popularisatie van hun vak en of de tijd rijp zou zijn voor een krachtige vereniging. Na zich her en der te hebben georiënteerd bleek dat voor hen positief uit te vallen. Eind december kwamen afgevaardigden van enkele reeds bestaande plaatselijke groeperingen, waaronder Groningen, in een van de zalen van Natura Artis Magistra ('Artis') te Amsterdam bijeen en met algemene instemming werd besloten een Nederlandse Natuurhistorische Vereniging op te richten. De vereniging kende bij oprichting de volgende doelstellingen:

- Het verspreiden van kennis der natuurlijke historie, in de eerste plaats onder hare leden, doch ook buiten de vereniging;
- Het steunen van pogingen, die kunnen leiden tot oplossing van natuurhistorische vraagstukken;
- Het aanwenden van pogingen om terreinen, die uit natuurhistorisch oogpunt belangrijk zijn, te beschermen;
- Het bevorderen van het onderling verkeer tussen de verschillende beoefenaars der natuurlijke historie.

In het eerste hoofdbestuur hadden o.a. zitting: H. Heukels (voorzitter), dr. H. W. Heinsius (secretaris), Jac. P. Thijsse (konservator) en E. Heimans (redakteur). Alle vier hebben een heel lange staat van dienst in het hoofdbestuur gehad. Heimans († 1914), Heinsius († 1939) en Thijsse († 1945) zijn bij floristen bekend van de Geïllustreerde Flora van Nederland en Thijsse is daarnaast vooral ook beroemd geworden door zijn plaatjesalbums over de natuur waarvan de

eerste in het laatste decennium van de vorige eeuw verschenen. Heukels († 1936) is bij floristen bekend van de Schoolflora van Nederland, die later geworden is tot de Flora van Nederland (geïllustreerd).

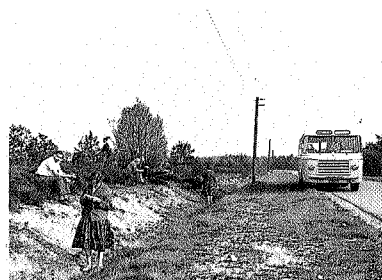
Noordelijke verdiensten

Heukels, Heinsius en Thijsse zijn door de KNNV benoemd tot ereleden, omdat zij zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor de vereniging of voor het door deze beoogde doel. Naast een twintigtal anderen viel deze eer ook ten deel aan dr. Fop I. Brouwer uit Haren (in 1967).

Een andere noorderling die veel bijgedragen heeft aan de popularisatie van de natuur was de onderwijzer J. (Jo) de Jonge. Voor de fa. Tiktak - koffie en thee - schreef hij in de twintiger jaren twee vogelalbums en een plantenalbum. Ook schreef hij een jeugdflora en maakte hij handleidingen en lesbrieven voor leerkrachten en voor de jeugd. De Jonge was ook de eerste schoolbioloog van Nederland. In die functie was hij belast met de zorg voor de natuur- en milieu-educatie, het natuurmuseum en de kinderwerktuinen in de stad Groningen. Hij is benoemd tot erelid van de KNNV-afdeling Groningen en van de vereniging Avifauna Groningen. Hij overleed in het voorjaar van 1990.

Relatie met andere verenigingen

Uit de KNNV (toen nog NNV geheten) is de Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten voortgekomen. Dat was in 1905. Deze vereniging richt zich op de bescherming van natuurgebieden

Exkursie per bus van de afdeling Emmen (nu Zuid-Oost Drente) naar de omgeving van Langeveen (Ov.) (± 1957). Op zoek naar fossielen.

door terreinen op te kopen en deze op zodanige wijze te beheren dat de kenmerkende waarden behouden blijven. In de jaren twintig en dertig ontstonden de Provinciale Landschappen (in het noorden: Het Groninger Landschap, Het Drentse Landschap en It Fryske Gea) met eenzelfde doelstelling als Natuurmonumenten.

De KNNV was een vereniging voor de wat oudere natuuronderzoekers. Jongeren voelden zich daardoor niet zo thuis bij de vereniging. In 1920 werd te Zwolle de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJV) opgericht. Wie 23 jaar is geworden ('oude sok') mag van deze bond echter geen lid meer zijn. De KNNV heeft altijd getracht contacten te hebben met de jeugdbond, maar eenmaal lid af van de jeugdbond betekende (betekent) niet altijd automatisch lid van de NNV (thans KNNV).

Sinds een aantal jaren kent de KNNV echter een afdeling Landelijke Jongeren, waar jeugdige liefhebbers van 20-30 jaar binnen de KNNV een eigen programma hebben.

In de jaren zestig werd vanuit de KNNV en Natuurmonumenten een sterke behoefte gevoeld om vooral het grote publiek kennis te laten maken met de natuur en meer milieubewust te maken. Zo ontstond een aparte organisatie, het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (IVN). Wie lid wil worden van het IVN moet daarin ook actief meedraaien. Het actief meedoen is bij de KNNV geen eis, maar wel een wens. Overigens zijn er plaatselijke samenwerkingsverbanden tussen IVN en KNNV.

Aktiviteiten

Binnen de KNNV houdt men zich bezig met verschillende aspecten van de natuur. Natuur-

studie, natuurbescherming en natuurbeleving zijn belangrijke pijlers. Landelijk en regionaal kan men zich met deze zaken bezighouden. De vereniging organiseert jaarlijks meerdere reizen en kampen in binnen- en buitenland. Tijdens een kamp kan aan veldstudie gedaan worden, maar natuurbeleving en gezellig samenzijn zijn een belangrijk onderdeel van het geheel.

Er bestaat ook een Biologisch Werkkamp voor het Onderwijs, bedoeld voor mensen die geïnteresseerd zijn in natuureducatie. Bepaalde facetten van de natuur worden behandeld en geleerd wordt hoe je deze kennis kunt overbrengen op anderen. Om de twee jaar organiseert de KNNV een lezing, die gehouden wordt door een vooraanstaand persoon op het gebied van de natuurbescherming. Deze 'Jan Nijkamplézing' is genoemd naar een ere lid van de vereniging. Naar hetzelfde ere lid (tevens oud-voorzitter) werd de J. A. Nijkamp prijs genoemd, ingesteld om jonge mensen tot een onderzoek(je) te stimuleren. Elke twee jaar wordt hiervoor een prijsvraag uitgeschreven.

Natura is het landelijk maandblad van de vereniging. Het bevat artikelen op veldbiologisch terrein en verder natuurlijk verenigingsnieuws. Nika (een Tsjechisch woord voor niche, een biologisch begrip) is het blad van de Landelijke Jongeren.

De uitgeverij van de KNNV verzorgt de Wetenschappelijke Mededelingen (WM's). Zeer uiteenlopende onderwerpen over de natuur komen in deze boekwerkjes aan de orde. Ook verschijnen er regelmatig boeken en veldgidsen op natuurgebied. Meerdere van de WM's en de boeken komen in Noorderbreedte aan de orde bij de boekbesprekingen.

Gewest Noord

Landelijk kent de KNNV 55 afdelingen met tezamen 9500 leden. Het gewest Noord heeft 8 afdelingen: Terschelling, Drachten, Leeuwarden, Groningen, Delfzijl e.o., Veendam e.o., Assen en Zuid-Oost Drente. Enkele gegevens van de afdelingen staan vermeld in de tabel. De oudste afdelingen zijn die van Groningen en Leeuwarden, terwijl de afdeling Terschelling 'nog maar' 14 jaar bestaat. De afdeling Zuid-Oost Drente heette voor 1967 afdeling Emmen. Vanwege de terugloop van het aantal leden in Emmen in de mid-jaren zestig werd in 1966 besloten in een grotere regio leden te werven. Dit lukte en in 1967 werd gekozen voor naamsverandering. De afdeling Veendam was aanvankelijk een onderafdeling van de afdeling Groningen, in 1939 werd de afdeling zelfstandig. Ooit kenden ook Winschoten en Hoogezand een afdeling, maar die zijn in de jaren zestig opgegaan in de afdeling Veendam e.o. De meeste afdelingen hebben zo'n 100 leden. Ver daarboven zit de afdeling Groningen en ver daaronder de afdeling Delfzijl. Elke afdeling

heeft een periodiek, waarbij opvalt dat de afdeling Drachten daarvoor geen specifieke naam heeft bedacht (of dat wellicht niet nodig vindt). In deze periodieken staan allerlei zaken betreffende de verenigingsactiviteiten.

Afdelingsactiviteiten

Alle afdelingen organiseren jaarlijks meerdere lezingen en veldexcursies. Allerlei onderwerpen op natuurgebied komen aan de orde. Excursies dragen soms een algemeen karakter, vaak ook zijn ze specifiek. Gekeken kan worden naar paddestoelen, mossen, weidevogels, vlinders, stinzeplanten, moerasplanten enz. Wanneer de kennis in huis is levert de afdeling de excursieleider, zo niet dan wordt er een beroep gedaan op een deskundige van buiten. De afdeling Drachten organiseert jaarlijks (de tweede zaterdag in maart) een themadag in de Lawei. Meerdere afdelingen kennen werkgroepen. Een werkgroep bestaat uit actieve mensen die zich bezig houden met natuurstudie en natuurinventarisatie. De verzamelde gegevens worden doorgespeeld naar belanghebbende (natuurbeschermings)instanties, die deze kunnen gebruiken voor hun beleid en beheer in de onderzochte terreinen. Waar een afdeling geen werkgroep kent, zijn soms personen individueel bezig met inventarisatiewerk. Het natuurbeschermingsaspect gaat een steeds belangrijker plaats innemen binnen de KNNV.

In dat kader passen ook de inventarisaties. Af en toe wordt ook bij gemeente of provincie geprotesteerd tegen aantasting van waardevolle terreinen. In een aantal gevallen heeft zo'n protest ook zin gehad.

Ook andere praktische zaken kunnen aan de orde komen. Zo hielp de afdeling Delfzijl mee met het knotten van wilgen bij boerderijen en bij de aanleg van een deel van het raster rondom het natuurgebied van de Ennemaborg te Midwolda, waar nu al bijna tien jaar 'wilde' paarden grazen. Ook hielp de afdeling mee met het schoonmaken van de oever van het Schildmeer. Uit bovenstaande blijkt wel dat men binnen de KNNV op vele gebieden actief kan zijn. Om lid te worden is het niet persé nodig een diepgaande kennis te hebben van (een bepaald aspect van) de natuur. Mensen die binnen verenigingsverband alleen aan lezingen en excursies willen deelnemen kunnen er net zo goed terecht als degenen die aan natuurstudie en aan inventarisatie willen gaan doen.

Bij diverse regionale festiviteiten op het gebied van de natuur staat ook een KNNV-stand. U kunt daar terecht voor informatie en er zijn allerlei dingen te koop in de natuurkadosfeer.

Voor informatie kunt u ook terecht bij de sekretarissen van de afdelingen, zie telefoonnummers in de tabel ●

Met dank aan de sekretarissen van de afdelingen uit het gewest Noord voor het aanreiken van informatie en aan Jan Luit voor het bekritisieren van het artikel.

J. A. Nijkamp e.a., 1981. 80 jaar Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, 1901-1981. Uitgave KNNV, Hoogwoud.

KNNV-afdeling	opgericht	aantal leden	afdelingsblad	werkgroepen	andere activiteiten	informatie
Terschelling	1977	65	Rinkelbollen	geen	lezingen exkursies	05620- 8069
Drachten	1953	109	KNNV-afd. Drachten	vogels planten	lezingen exkursies	05120-22009
Leeuwarden	1905	98	Griemank	geen	lezingen exkursies	05198- 1819
Groningen	1901	245	De Padloper	vogels planten insekten	lezingen exkursies	05945-13392
Delfzijl e.o.	1967	43	De Zeekrab	vogels	lezingen exkursies	05960-24644
Veendam e.o.	1936	98	De Veenpluis	geen	lezingen exkursies	05970-13164
Assen	1923	113	Liesterkralen	vogels planten mossien	lezingen exkursies	05920-16257
Z.O. Drente	1946	91	In de kijker	geen	lezingen exkursies	05910-23299

Tabel. Gegevens van KNNV-afdelingen uit het gewest Noord.